



OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

SIROMAA, PETRI

"LUOJAN LYKKY, LAILA LUPASI LAULATTA!"

Päiväkotien henkilöstön musiikkikasvatuskoulutus ja kokemukset työelämässä

Kasvatustieteen kandidaatintyö

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö

Varhaiskasvatuksen koulutus

2016



Varhaiskasvatuksen koulutus		Tekijä Petri Siromaa	
Työn nimi "LUOJAN LYKKY, LAILA LUPASI LAULATTA!" Päiväkotien henkilöstön musiikkikasvatuskoulutus ja kokemukset työelämässä			
Pääaine Kasvatustiede, erityisesti varhaiskasvatus	Työn laji Kandidaatintyö	Aika Syyskuu 2016	Sivumäärä 30 + liitteet (1)
Tiivistelmä			
<p>Tämä tutkielma kartoittaa päiväkodissa työskentelevien kasvatusalan ammattilaisten musiikkikasvatuksellista koulutustaustaa, sen hyödyntämistä ammatissa ja mahdollisia lisäkoulutustarpeita. Tutkielma selvittää lisäksi, kuinka hyvin päiväkodissa työskentelevien ammattilaisten erilaiset koulutustaustat palvelevat heidän nykyisiä työtehtäviään varhaisiän musiikkikasvatuksen näkökulmasta.</p> <p>Tutkimusaineisto on kerätty neliosaisella kyselyllä, jonka tuloksia jäsennellään myös kvantitatiivisin keinoin. Suuri osa vastaajista koki musiikkikasvatuksen tärkeänä riippumatta siitä, harrastivatko he itse musiikkia vai eivät. Yli 43 % kertoi saaneensa ammattiin valmistavasta musiikkikoulutuksesta paljon tai erittäin paljon hyötyä ammatissa toimimiseen. Puolet kaikista vastaajista toivoi, että ammattiin valmistavaa musiikkikoulutusta lisätään alan oppilaitoksissa voimakkaasti. Päiväkodeissa työskentelevät kasvatusalan ammattilaiset toivovat lisäksi ammattikoulutukselta erityisesti varsinaiseen työelämään suuntautuvia konkreettisia käytännön harjoitteita sekä vinkkejä varhaisiän musiikkikasvatukseen.</p> <p>Tutkimus osoittaa, että päiväkotien työntekijät kaipaavat monipuolista musiikillista lisäkoulutusta kipeästi. Erityisesti halutaan soittokoulutusta, mutta myös henkistä tukea ja rohkaisua kaikessa musisoinnissa sekä sitä kautta esimerkiksi soittamisen opettamisessa lapsille.</p>			
Asiasanat varhaisiän musiikkikasvatus, musiikkikasvatus, varhaiskasvatus, kehittäminen, päiväkotit, kyselytutkimus			

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	4
3. TUTKIMUSASETELMA JA –MENETELMÄT	8
4. PÄIVÄKOTIEN HENKILÖSTÖN MUSIIKKIKASVATUSKOULUS JA KOKEMUKSET TYÖELÄMÄSSÄ	12
4.1. Vastaajien harrastuneisuus musiikin saralla ennen koulutusta	13
4.2. Ennen koulutusta harrastetun musiikin hyöty nykyisessä ammatissa	13
4.3. Musiikkiin liittyvät käytänteet työpaikalla	16
4.4. Varhaisiän musiikkikasvatuksen koulutuksen määrä ja laatu ammattiin valmistavassa koulutuksessa	17
4.5. Ammattiin valmistavassa koulutuksessa saadun musiikillisen koulutuksen hyödyntäminen työelämässä	18
4.6. Ammattiin valmistavan musiikillisen koulutuksen kehittämistarpeet	20
4.7. Vastaajien kokemat musiikilliset lisäkoulutustarpeet nykyisessä kasvatusalan työssä	21
4.8. Tulosten yhteenveto	24
5. POHDINTA	26
LÄHDEKIRJALLISUUS	28

LIITTEET

1. JOHDANTO

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää päiväkodissa työskentelevien kasvatusalan ammattilaisten musiikkikasvatuksellinen koulutustausta, sen hyödyntäminen omassa ammatissa ja mahdolliset lisäkoulutustarpeet. Lisäksi tavoitteena on selvittää, kuinka hyvin päiväkodissa työskentelevien ammattilaisten erilaiset koulutustaustat palvelevat heidän nykyisiä työtehtäviään varhaisiän musiikkikasvatuksen näkökulmasta. Tutkielmassa pyritään samalla kartoittamaan varhaisiän musiikkikasvatuksen nykytilaa eri oppilaitoksissa, joista valmistuu varhaiskasvatuksen ammattilaisia.

Näkemykseni mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutus on nykyisellään kirjavaa ja varsin pirstaloitunutta. Lastentarhanopettajan tehtäviin kelpoisuusvaatimuksena on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyvät lastentarhanopettajan koulutus, tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Asetuksessa annetaan myös tarkemmat säännökset erityislasterhanopettajan tehtävään lastentarhanopettajan kelpoisuuden lisäksi edellytettävästä erikoistumiskoulutuksesta. Lastenhoitajan kelpoisuusvaatimuksena on tehtävään soveltuva sosiaali- ja terveysalan perustutkinto (lähihoitaja), lapsi- ja perhetyön perustutkinto (lastenohjaaja) tai muu vastaava tutkinto. Päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä toimivista vähintään kolmanneksen tulee olla kelpoisia lastentarhanopettajan tehtävään, muilla tulee olla lastenhoitajan kelpoisuus. Varhaiskasvatuksen ammatillisiin johtotehtäviin kelpoisuusvaatimuksena on lastentarhanopettajan kelpoisuus sekä riittävä johtamistaito. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnos 2016, s. 10.)

Kasvatustieteiden kandidaatintutkinnon opintojen rakennekaavion (2016) mukaan Oulun yliopiston varhaiskasvatuksen koulutusohjelmassa musiikkikasvatusta on tarjolla kahden luentokokonaisuuden verran, yhteensä viisi opintopistettä. Tämän lisäksi soitinopintojen laajuus on 2 op. Opiskelija voi siis valita pianon tai akustisen kitaran ja saa näin valitsemassaan instrumentissa henkilökohtaista pariopetusta yhteensä 20 tuntia.

Omatoimiseen soitonopiskeluun ja -harjoitteluun on varattu 32 tuntia. Kaikkiaan varhaiskasvatuksen koulutusohjelmassa Oulun yliopistossa musiikin osuus on vain 3,9%. Valitsin Oulun yliopiston tarkasteluun siksi, koska olen opiskellut siellä itse jo viime vuosituhannella, lisäksi tunnen varhaisiän musiikkikasvatuksen laadun ja sisällön opiskelemieni kurssien kautta muita oppilaitoksia paremmin. Vertailun vuoksi Helsingin yliopistossa (Kasvatustieteen kandidaatin tutkintorakenne 2016-2017) musiikin tilanne on vieläkin heikompi, noin 2,5%. Samansuuntainen kehitys on näkyvissä myös Ruotsissa, missä musiikki- ja taidekasvatuksen määrää on karsittu entisestään viime vuosina (Ehrlin & Gustavsson, 2015).

Varhaisiän musiikkikasvatuksen laadullinen tasokkuus päiväkodeissa on edellä mainittujen seikkojen vuoksi vaihtelevaa, vaikka Marjanen (2009, s. 388) määrittelee sen ammattimaisesti organisoiduksi ja tavoitteelliseksi musiikinopetuksiksi. Näkemykseni mukaan musiikkikasvatuksen tasokkuus on suoraan verrannollinen lastentarhanopettajan tai päivähoitajan musiikilliseen koulutukseen ja omaan harrastuneisuuteen sekä kiinnostukseen. Mäkelä (2011, s. 10) kirjoittaa, että varhaiskasvatuksen koulutus antaa lähtökohdat ja hyviä aineksia musiikkikasvattajuuden kehittymiselle, mutta vähäisistä tuntimääristä johtuen, on kuitenkin paljon kiinni opiskelijan, ja myöhemmin työntekijän, omasta motivaatiosta, miten paljon hän musiikkikasvatukseen ja omien taitojensa kehittymiseen panostaa.

Valmistuin vuonna 2001 Oulun yliopistosta kasvatustieteiden maisteriksi, pääaineena musiikkikasvatus. Kuluvana vuonna 2016 – yli viisitoista vuotta myöhemmin samassa yliopistossa ja tiedekunnassa varhaiskasvatuksen musiikin kurssit ovat olleet kaikin puolin erittäin antoisia ja motivoivia erityisesti käytännön tasolla. Meille opiskelijoille on ehditty antaa monipuolista koulutusta, konkreettista apua ja etenkin vinkkejä kentälle lastentarhanopettajan työtä varten, vaikka musiikin kurssit ovat nykyään pudotettu tuntimääriltään todella pieniksi. Ymmärrän, että yliopistojen säästökuurien myötä kursseja ja opetuksen tuntimääriä on jouduttu karsimaan rankalla kädellä, mutta tämä luo varmasti omat paineensa myös lehtoreiden kurssien suunnitteluun: mitä olisi oikeasti olennaista opettaa ja kuinka luennot toteutetaan. Kun tämän suhteuttaa lisäksi siihen, kuinka tärkeänä musiikin roolia pidetään mm. lapsen kielellisessä kehityksessä (Chen-Hafteck, 1996), herää kysymys, onko juuri musiikkikasvatuksesta järkevää säästää.

Tähän tutkielmaan liittyvässä kyselyssä selvitetään päiväkodissa toimivien ammattilaisten omaa näkemystä heidän saamastaan koulutuksesta ja sen riittävydestä nykyisissä tehtävissä ja asetetaan näkemykset vuoropuheluun taustakirjallisuuden kanssa. Lisäksi kartoitetaan päiväkodin työntekijöiden lisäkoulutustoiveita. Tutkielman tulokset auttavat musiikkikasvatuksen suunnittelussa varhaiskasvatuksen alan oppilaitoksissa sekä lastentarhan henkilöstön lisäkoulutuksessa.

2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa tarkastellaan kirjallisuuden kautta varhaiskasvatuksen, ja myös varhaisiän musiikkikasvatuksen määritelmää. Lisäksi pohditaan varhaisiän musiikkikasvatuksen merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja hyvinvoinnille. Luvun lopussa keskitytään vielä arvioimaan yleisellä tasolla päiväkotien henkilöstön kyvykkyyttä antaa korkealaatuista musiikkikasvatusta.

Tuore varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnos (2016, s. 3, 8) linjaa varhaiskasvatusta seuraavalla tavalla: "Varhaiskasvatus on osa suomalaista kasvat- ja koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda hyvät edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle". Varhaiskasvatus on siis osa laadukasta kasvun polkua taaperosta työelämään. Tämä yhteiskunnan tuottama palvelu edistää lasten tasa-arvoa ja ehkäisee syrjäytymistä. Lapsista kasvaa osallistuvia, aktiivisia toimijoita. Pääasiallisia varhaiskasvatuksen toteuttajia ovat päiväkodit ja perhepäivähoito. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnos 2016, s. 8.)

Mansikkakorven (1999, s. 8) mukaan "Varhaisiän musiikkikasvatus kattaa lapsen kehityksen mammamuskarin sikiövauvasta kouluikäisen soittoryhmäopetukseen saakka". Omassa tutkielmassani olen rajannut tämän määritelmän koskemaan ainoastaan päiväkotikäisiä, noin 0-6 -vuotiaita lapsia, koska tutkielmani pyrkii auttamaan, mutta myös kehittämään päiväkotien musiikkikasvatusta.

Hurjalan & Turjan (2011, ss. 122-123) mukaan "päiväkoti on myös kulttuurinen kokemus, ei vain hoitoa ja kasvatusta". He linjaavat, että musiikkia ja muita taideaineita voidaan käyttää kasvatuksessa kolmella tasolla: kasvamiseen musiikillisessa ilmaisussa, musiikin tietämyksessä ja musiikin avulla. Hurjala & Turja (2001, s. 123) edelleen tähdentävät, että "havaitseminen, kuunteleminen, tunteminen ja luominen ovat keinoja musiikin avautumiseen, mutta musiikki avautuu myös kuvittelun ja intuition avulla". Musiikilla on

siis mielikuvitusta ja omien tuntemuksien tunnistamista vahvistava vaikutus. Musiikki vaikuttaa kasvuun kokonaisvaltaisesti, mutta myös lapsen kokonaisvaltainen toiminta vaikuttaa lapsen musiikilliseen ilmaisuun ja rikastuttaa lapsen kokemusmaailmaa. Leikin, liikkumisen ja estetiikkaan orientoitumisen avulla lapsi saa kokonaisvaltaisia kokemuksia, jotka kehittävät empatiakykyä ja muuta tunne-elämää. (Hurjala & Turja, 2001, s. 123.) Samoin Musiikkikasvatus Suomessa -raportissa (2007) todetaan, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on "lapsen kaikkien kehitysalueiden, niin emotionaalisen, sosiaalisen, kognitiivisen kuin motorisenkin kehityksen tukeminen".

Ruokonen (2009, s. 22) kuvaa varhaisiän musiikkikasvatusta musiikillisena oppimisympäristönä, jossa lapsi voi kokea musiikillisia elämyksiä onnistumisineen ja oppimiskokemuksineen. Myös Musiikkikasvatus Suomessa -raportti (2007) korostaa varhaisiän musiikkikasvatuksen roolia musiikillisten elämysten, valmiuksien ja taitojen tarjoajana. Musiikkikasvatuksella on Ruokosen (2009, s. 22) mukaan tärkeä rooli myös tasavertaisuuden toteuttajana: sen avulla "tasoitetaan erilaisista taustoista johtuvia kokemuseroja yksilöllisellä tavalla". Musiikki leikin ja fantasian tilana mahdollistaa ja etenkin helpottaa erilaisia tunnekokemuksia ja ajatteluprosesseja. Tällainen oppimisympäristö edistää lapsen musiikillista kasvua kokonaisvaltaisesti auttaen tätä kehittymään musiikillisessa itseilmaisussa mm. laulun, soiton, liikunnan ja tanssin avulla (Ruokonen, 2009; Musiikkikasvatus Suomessa, 2007). Ruokonen (2009, s. 22) tähdentää, että "varhaiskasvatuksessa toteutettavalla musiikkikasvatuksella tuetaan lapsen kokonaiskehitystä sekä edistetään lapsen oppimisedellytyksiä". Musiikkikasvatuksen rooli on siis merkittävä läpi koko varhaisiän kasvatuksen ja koulutuksen antaen virikkeitä jatkuvan musiikkiharrastuksen syntymiseen (Musiikkikasvatus Suomessa, 2007).

Marjanen (2009, s. 390) kiinnittää huomiota ikäryhmäkohtaisiin tavoitteisiin musiikinopetuksessa: "jokaisella ikäryhmällä on omat tavoitteet ja niiden toteuttamiseen vaikuttavat mm. lasten ikä, kehitysvaihe, ryhmän koko ja opetuksen ajankohta". Hän (2009, s. 391) jakaa varhaisiän musiikinopetuksen tavoitteet viiteen tavoitealueeseen: "musiikillinen-, sosiaalis - emotionaalinen-, kognitiivinen-, psykomotorinen- ja esteettinen tavoitealue" tähdentäen, että pienten lasten opetuksessa tavoitteet painottuvat persoonallisuuden kasvun tukemiseen ja ohjaamiseen eikä vaikkapa taiteen tekemiseen.

Musiikkileikkikoulun opettajista tekemänsä haastattelututkimuksen pohjalta Marjanen (2005, ss. 160-165) linjaa soittamisen näiden tärkeimmäksi kokemaksi taito-osa-alueeksi musiikissa ja ryhmäopetustaidon pedagogiassa. Marjasen haastatteleminen opettajien mielestä pedagogisen pohjan opetukselle luovat elämyksellisyys, prosessityöskentely sekä monitaiteellisuus." Jotta voisi kokea olevansa musiikinopetuksen ekspertti, täytyy omata ainakin vahva musiikillinen identiteetti, hyvät opettaja- ja lapsiryhmänohjaustaidot, paljon kehityspsykologista osaamista, tietoa lapsen musiikillisesta kehitymisestä ja kokemusmaailmasta sekä musiikkiterapeuttista tietotaitoa." (Marjanen 2005, 121.) Vaikka Marjasen tutkimus käsittelee musiikkileikkikoulunopettajia, uskon hänen saamiensa tulosten, ainakin joiltakin osin, pätevän ja olevan sovellettavissa myös lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien keskuudessa päiväkodeissa.

Levo (2014, s. 32) on tutkinut, kuinka musiikkikasvatusta toteutetaan musiikkipainotteisissa päiväkodeissa. Hän yllättyi, että tutkimukseen osallistuneiden päiväkotien henkilöstöllä ei suinkaan kaikilla ollut ollenkaan musiikillista koulutusta, vaikka sen luulisi olevan koulutusvaatimuksissa itsestään selvää. Hän ymmärtää asian niin, että "ensisijaisesti tulee huomioida lakisäädökset henkilökunnan koulutustasosta ja että päiväkodit ovat hieman pakkotilanteessa vähäisen tarjonnan vuoksi. Musiikkikasvatukseenkin oli toki näissä tilanteissa ratkaistu eri tavoin. Palveluiden ostaminen ulkopuolelta jättää muulle henkilökunnalle vapaat kädet keskittyä muun kasvun tukemiseen."

Levon (2014) tutkimus tukee omaa käsitystäni varhaisiän musiikkikasvatuksemme tasosta erityisesti päiväkodeissa. Jos musiikkiin erikoistuneissa päiväkodeissa kaikilla lasten kanssa työskentelevillä ei ole musiikillista koulutusta, niin ns. tavallisten päiväkotien varhaisiän musiikkikasvatuksen taso ei millään voi olla ainakaan kokonaisuudessaan laadukkaampaa. Marjanen (2009, s. 487) on huomannut, että monen päiväkodin musiikkitoiminta alkaa usein kukoistaa vasta, kun ulkopuolinen asiantuntija saadaan työyhteisöön ja hän ottaa musiikin alueen tehtävät vastuulleen. Hänen mukaansa tämä voi toimia samalla muulle henkilöstölle täydennyskoulutuksena: he voivat ammentaa omaan työhönsä musiikin ammattilaisen työskentelyn mallista, ja sen seurauksena pystyvät hyödyntämään musiikkia aiempaa enemmän omassa työssään.

Harju kartoitti kandidaatityössään vuonna 1998 0-6 -vuotiaiden lasten musiikkikasvatusta Rovaniemen kaupungin päiväkodeissa. Hän keräsi aineiston kyselylomakkeella, joka oli

suunnattu 0-6 -vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksesta vastaaville kasvattajille päiväkodeissa. Kyselylomakkeita lähetettiin 18:aan päiväkotiin, kuhunkin kaksi kappaletta (pienen osasto ja isojen osasto). Lomakkeita palautui 14:stä päiväkodista yhteensä 28 kappaletta. Harjun tutkielman keskeisimmät tulokset olivat, että musiikkia (musiikkikasvatusta) pidetään tärkeänä elementtinä päiväkodin kasvatustoiminnassa. Musiikkikasvatus nähdään etenkin oppimis-, kehitymis- ja vuorovaikutustilanteena, jonka vaikutusalueena on lapsen koko persoonallisuus. Käytännössä päiväkotien musiikkikasvatus on kuitenkin tavanomaista (poikkeuksena musiikkipainotteiset päiväkodit). Harju näkee, että musiikkia voisi liittää enemmän päiväkodin arkitoimintaan sekä yhdistellä laajempiin kokonaisuuksiin ja muihin kasvatuksen osa-alueisiin.

Musiikkikasvatukseen käytetty aika viikossa on monissa päiväkodeissa vähäistä (1-2 tuntia) ja henkilökunta kaipaisi musiikkikasvatuksen osalta lisäkoulutusta tai musiikkiin erikoistunutta työntekijää, jotta johdonmukainen suunnittelu päiväkodissa onnistuisi. Harju toteaa lopuksi, että määrärahojen niukkuuden katsotaan vaikuttavan välinehankintoihin, ulkopuolisen avun käyttämiseen sekä henkilökunnan täydennyskoulutukseen. (Harju 1998.)

3. TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT

Tämän tutkielman aineisto on kerätty neliosaisella kyselyllä, jonka tuloksia jäsenellään myös kvantitatiivisin keinoin. Järvisen & Järvisen (2000, s. 155) mukaan kysely kaikessa yksinkertaisuudessaan tarkoittaa tietojen hankkimista valmiilla lomakkeella. Lomake sisältää joukon kysymyksiä, joihin tutkijat toivovat kohdehenkilöiden vastaavan. On mahdollista suunnata kysely koko tutkittavalle joukolle tai vain osalle siitä. Kyselymenetelmä palvelee esimerkiksi juuri tämän tutkielman tarkoitusta hyvin, sillä on tarkoitus selvittää verrattain suuren joukon mielipiteitä ja kokemuksia muutamalla kysymyksellä. (Järvinen & Järvinen 2000, s. 155.)

Kananen (2014, s. 79) selventää, että vaikka kyselyt kuuluvat perinteisesti kvantitatiivisen tutkimuksen piiriin, tätä tiedonkeruumenetelmää voidaan hyvin hyödyntää myös laadullisessa tutkimuksessa. Myös tässä tutkielmassa, vaikka se onkin luonteeltaan laadullinen, hyödynnetään kyselyn mahdollistamaa vastausten kvantitatiivista jäsentelyä.

Järvinen & Järvinen (2000, ss. 155-156) jatkavat, että kysely on haastattelua parempi menetelmä siinä mielessä, että vastaajilla on vapaus valita, milloin he vastaavat lomakkeen kysymyksiin, mikä on tiedonkeruun kannalta varsin joustavaa ja toimivaa. He myös tähdentävät, että kysymysten muotoilussa on oltava tarkkana, etteivät ne johdattele vastaajaa ja lopulta myös tutkimustuloksia tiettyyn tutkijan haluamaan suuntaan. Avoimien kysymysten käyttämistä suositetaan silloin, kun tutkimuksen tiedonkeruun tuloksia ei voi helposti ennustaa ja vastausten ei voida sanoa sijoittuvan tiettyihin ennakolta määrättyihin kategorioihin. Myös tämän tutkielman kyselyssä pyritään käyttämään neutraaleja sanamuotoja ja hyödynnetään avoimia kysymyksiä edellä mainittujen tutkijoiden linjaamien syiden vuoksi.

Tämän tutkielman kysely toteutettiin lähes kokonaan sähköisellä lomakkeella. Kuten Tampereen teknillisen yliopiston Verne-tutkimuskeskuksen (2016) sivuilla todetaan, internet-kysely soveltuu tutkimuksiin, jossa vastaajajoukko ei ole ennalta määrätty, vaan se voi valikoitua vapaasti. Tämän tyyppisessä avoimessa kyselyssä kaikki halukkaat pääsevät vastaamaan tutkimukseen. Sivuston em. artikkelin mukaan internet-kyselyn käyttö auttaa tutkijaa keräämään tietoa monipuolisesti ja myös kyselyn ulkoasu on moderni.

Aaltola ja Valli (2007, s. 104) ohjeistavat, että kyselylomakkeen rakenteen laatimisessa tulee kiinnittää huomiota lomakkeen pituuteen ja kysymysten lukumäärään. Tärkeää on, että vastaajan mielenkiinto saadaan pidettyä yllä kyselyn loppuun saakka. On selvää, että jos lomake koetaan liian pitkäksi, vastaaja saattaa täyttää sen puolihuolimattomasti tai jättää jopa kokonaan kesken. Suositellaan, että viisi sivua olisi kyselyn maksimipituus, vaikka tämä tietysti riippuu kyselyn kohderyhmästä ja aihealueesta. Kyselyn pituuteen vaikuttaa aiheen merkittävyys vastaajille, sillä tietysti itselle merkittävään kyselyyn vastataan innokkaammin. (Aaltola & Valli 2007, s. 104; Valli 2001, s. 29.)

Valli (2001, s. 29) muistuttaa, että lomakkeen olisi hyvä olla myös ulkoasultaan selkeä ja miellyttävä, jotta kohderyhmä saadaan houkuteltua vastaamaan siihen. Vallin mukaan pituus ei ole kyselyn ainoa perisynti, vaan myös tekstintäyteiset ja tiiviit, täyteen ahdetut sivut voivat karkoittaa vastaajan: "kyselylomakkeen on oltava riittävän ilmava". Tämän tutkielman tiedonkeruu on toteutettu näitä periaatteita noudattaen. Kyselykaavake on jaoteltu neljään osioon, jotka ovat selkeästi otsikoitu ja joissa on kussakin 1-3 kysymystä. Testikysely toimitettiin paperiversiona yhteen päiväkotiin, jonka jälkeen samaa kyselyä levitettiin sähköisessä muodossa laajemmalle joukolle.

Tutkielmassani pyritään kehittävään otteeseen koko päiväkodin henkilöstön koulutusten opetussuunnitelmien suhteen. Tavoitteena ei ole kuitenkaan arvioida yksittäisten opettajien kursseja saattaen heitä huonoon valoon. Aineisto koostuu laajasta kyselystä (katso LIITE 1), jonka paperisen version vein testikyselynä heti aluksi Oulun Jäälissä sijaitsevaan Tuokkosen päiväkotiin. Kesäkuu ja loma-aika oli kuitenkin sen verran pitkällä, että vastauksia tuli ainoastaan yhdeksän kappaletta. Olin päättänyt etukäteen, että saadakseni tarpeeksi kattavan vastausaineiston lataan kyselyn vielä sähköisenä verkkoon Google Forms -palveluun. Mainostin tutkielmaani ja kyselyä muutamassa yksityisessä sähköpostiviestissä sekä seuraavissa Facebook-ryhmissä:

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto (ryhmässä noin 34400 jäsentä)
- Lastentarhanopettajat (3250)
- JaSeSoi (vapaan musiikkikasvatuksen yhdistys) (980)
- Alle 3-vuotiaiden Varhaiskasvatus (500)
- Helsingin Lastentarhanopettajat (450)
- OAJ Pohjois-Pohjanmaa (400)

- Oulun Lastentarhanopettajat (300)
- Turun Seudun Lastentarhanopettajat (180)
- Keski-Suomen Lastentarhanopettajat (180)
- Lapin Lastentarhanopettajat (100)

Yritin saada ilmoitukseni julkaistavaksi myös OAJ:n valtakunnallisessa Facebook-ryhmässä sekä Lastentarhanopettajaliiton vastaavassa, mutta he ilmoittivat julkaisevansa sivuillaan ainoastaan omia tiedotteitaan. Tämä ei kuitenkaan haitannut, sillä jo em. ryhmässä ilmoitukseni potentiaalinen lukijamäärä ylitti reilusti 40000, suurimpina MLL ja Lastentarhanopettajat. On kuitenkin huomattava, että kyselyn tavoiteltu kohdejoukko (lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat) on toki ollut huomattavasti suppeampi.

Yllätyin saadessani jo pelkästä ilmoituksestani paljon ”tykkäyksiä” ja muutakin positiivista palautetta, vaikka etukäteen arvelin monen ihmisen pitävän julkaisuani lähinnä roskapostauksena. Sain vastauksia sähköiseen kyselyyn peräti 65kpl. Tuokkosen päiväkodin vastaukset huomioiden vastauksia tuli siis yhteensä 74kpl.

Valli (2001, s. 28) toteaa, että "kysymysten muotoilussa tulee olla erittäin huolellinen, sillä ne ovat perusta tutkimuksen onnistumiselle". Tämän tutkielman tiedonkeruuta valmistellessani käytin kyselylomakkeen suunnitteluun paljon aikaa ja pyrin olemaan mahdollisimman huolellinen kysymysten muotoilussa. Aaltola & Valli (2007, s. 102) juuri tähdentävät, että jos kyselyn rakentaa huolettomasti tai hutiloiden, tutkimustulokset mitä todennäköisemmin vääristyvät. Kysymysten tulee olla yksiselitteisiä ja neutraaleja: vastaajalla ja kysymysten laatijalla tulee olla samanlainen ymmärrys kysymysten tarkoituksesta eivätkä ne voi olla johdattelevia (Aaltola & Valli 2007, s. 102). Kyselyn huolellisesta suunnittelusta huolimatta sain yhden kehitysehdotuksen sähköpostiini kolmannen osion kysymyksestä numero 3:

"Miten kehittäisit saamaasi musiikillista koulutusta musiikkikasvatuksen saralla, jotta se vastaisi paremmin nykyisiä työelämän tarpeita?"

Vastaaja oli sitä mieltä, että kysymys oli laadittu muotoon, että olettaisin jo etukäteen, ettei koulutus vastaa lastentarhanopettajan työn vaatimaa musiikinopetusta. Lisäksi henkilö koki, että kyselyni antasi negatiivisen kuvan koko opetuksen laadusta. Korostin

vastineessani olevani koko musiikkikasvatuksen kenttää tukemassa ja siten täysin samalla puolella. Oma näkökulmani ennen tutkielman aloittamista oli ollut koko ajan se, että resursseja ja koulutusta musiikin saralle pitäisi saada paljon enemmän, mutta yritin toteuttaa kyselyn siten, ettei tämä oletukseni heijastuisi kysymyksistä.

Vastauksia oli tullut kaiken kaikkiaan 57 kpl, mutta päätin silti muuttaa kysymyksen muodon vähemmän johdattelevaksi kesken aineistonkeruun:

"Miten kehittäisit saamaasi musiikillista koulutusta musiikkikasvatuksen saralla työelämän näkökulmasta?"

Palautteen perusteella huomasin, että tutkielmani aihe on tärkeä, ajankohtainen, mutta myös herkkä, koska se herättää selvästi suuriakin tunteita.

4. PÄIVÄKOTIEN HENKILÖSTÖN MUSIIKKIKASVATUSKOULUTUS JA KOKEMUKSET TYÖELÄMÄSSÄ

Tässä osiossa kuvailen suorittamani kyselyn sisältöä ja analysoin saamiani vastauksia ja niistä tekemiäni johtopäätöksiä. Kyselyssä on taustatietoja koskevan osion lisäksi neljä osaa, joiden avulla kartoitetaan vastaajan musiikillista harrastuneisuutta, koulutusta ja nykyisiä työtehtäviä sekä koulutustoiveita varhaisiän musiikkikasvatuksen saralla. Kussakin osiossa on 1-3 kysymystä.

Kyselyni vastaajat ovat valmistuneet kasvatustieteiden ammattilaisiksi eri puolilta Suomea seuraavilta alueilta:

Oulun seutu ja Kainuu	34,7 %
Itä-Suomi ja Savo	16,7 %
Helsingin seutu	15,3 %
Tampereen seutu	11,1 %
Turku, Rauma ja Pori	9,7 %
Jyväskylä ja Keski-Suomi	8,3 %
Pohjanmaa	2,8 %
Muut (Kotka)	1,4 %

Vastaajien koulutustaustat jakautuivat seuraavasti:

Kasvatustieteiden kandidaatti / maisteri / lastentarhanopettaja	70,3 %
Sosionomi	19,2 %
Lähihoitaja	6,8 %
Muu (esim. moniavustaja)	3,7 %

Vastaajien valmistumisvuodet sijoittuivat seuraaville ajanjaksoille:

2013-2015 valmistuneet	25,7 %
1990-luvulla valmistuneet	23,0 %
2000-2005 valmistuneet	18,9 %
2006-2012 valmistuneet	14,8 %
1980-luvulla valmistuneet	12,2 %
2016 (vastavalmistuneet)	5,4 %

4.1. Vastaajien harrastuneisuus musiikin saralla ennen koulutusta

Instrumentti- / lauluopintoja oppilaitoksessa	28,8 %
Ei minkäänlaista harrastuneisuutta kuuntelun lisäksi	26,0 %
Satunnaista omatoimista soittamista / laulamista	20,6 %
Aktiivista musiikin omatoimista harrastamista	17,8 %
Musiikkialan ammattilainen	6,8 %

Vastauksista voidaan tulkita, että noin neljännes vastaajista ei ollut harrastanut musiikin kuuntelun lisäksi ollenkaan musiikkia, kun taas loppuilla oli taustallaan melko paljon musiikillista kokemusta. Tässä jälkimmäisessä joukossa oli mukana myös musiikkialan ammattilaisia.

4.2. Ennen koulutusta harrastetun musiikin hyöty nykyisessä ammatissa

Kaikki musiikkia aiemmin harrastaneet vastaajat olivat sitä mieltä, että musiikkiharrastuneisuus jo ennen heidän kasvatusalan koulutuksensa alkua on auttanut merkittävästi nykyisessä työssä:

”Musiikkikasvatus on ollut oman harrastuneisuuden vuoksi luonteva osa työtäni lastentarhanopettajana.”

Kun musiikkikasvatusta kuvataan tällä tavalla luontevana osana ammatissa toimimista, nousee musiikkiharrastus suureen merkitykseen koko ammatillista kasvua ja kehittymistä silmällä pitäen. Näennäisesti epäolennaisella harrastuneisuudella voi siis olla kauaskantoiset vaikutukset lastentarhanopettajan uralla.

”Päiväkodeista harvoin löytyy musiikista kiinnostuneita, niin on ollut etu edustaa musiikkitaidoilla.”

Myös oman ammattipätevyyden kannalta musiikkiharrastus saattaa olla merkittävä, kuten tässä vastauksessa on kuvattu. Musiikkitaidot on etu, joista on hyötyä työyhteisössä.

Musiikkikasvatuksen suunnittelu ja toteuttaminen on ollut helpompaa ja monissa vastauksissa mainittiinkin, että kun esim. kykenee soittamaan vaikkapa edes vähän nuoteista pianolla melodiaa, uusienkin laulujen opetteleminen nopeutuu ja kynnys esim. musiikkituokioiden toteuttamiseen pienenee.

”Laulujen tunteminen, uskallus käyttää omaa ääntä, nuotinlukutaito, rytmitaju. Nämä ovat auttaneet musiikkikasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.”

Harrastuneisuuden hyötyjen arvioitiin näkyvän myös musiikkitoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, joten voitane sanoa, että musiikkiharrastus myös tehostaa päiväkodissa työskentelevän kasvatustalon ammattilaisen toimintaa.

”Uskallan laulaa ja säestää, olla enemmän esillä!”

Harrastuneisuudesta katsottiin olevan hyötyä myös oman itseluottamuksen rakentumisessa varhaiskasvatuksen eri tehtävissä. Oma musiikkiharrastus lisäsi uskallusta ottaa merkittävä rooli musiikkiin liittyvässä toiminnassa.

Musiikkia paremmin hallitsevat saavat myös päiväkodin perusarjessa tavallaan monipuolisia lisätyökaluja erilaisiin tilanteisiin:

”Käytän laulua erityisesti siirtymätilanteissa, joissa tuttu laulu ohjaa lasta sanoja paremmin. Laulu tuo iloa ja rauhoittaa esim. odotteluhetkiä ja päiväunia.”

Vastaajat kokivat, että perinteisesti vaikeita siirtymätilanteita ja haastavien tilanteiden rauhoittelua voi helpottaa musiikin avulla. Vastaus osoittaa myös luovaa suhtautumista erilaisten vaativien tilanteiden hoitamiseen, mikä kuvastaa hyvin ammatillista osaamista.

”Pystyy esim. laulamisella rauhoittelemaan etenkin pienten eroahdistusta, myös lapsen kiukun ja muun harmituksen purkamisen helpottuu.”

Myös laulamisen ja musisoimisen opetuksellinen merkitys tuli esille:

”Laulujen avulla voi myös opettaa erilaisia asioita, esim. viikonpäiviä, kuukausia, kirjaimia, numeroita...”

”...musiikki on yksi tärkeimmistä työvälineistäni. Musiikki jäsentää myös vuoden rytmiä ja laulamme paljon vuodenaikoihin liittyviä lauluja. Koen hyödylliseksi myös perussykettä ja motoriikkaa vahvistavat laulut, joita voi soittaa esim kapuloilla. Käytän usein kanteletta säestyssoittimena.”

Vastaukset osoittavat, että luova kasvattaja käyttää musiikin tuomia keinoja laajasti erilaisten tietojen ja taitojen opettamiseen aina motoriikan kehittämisestä viikonpäiviin ja numeroihin.

Kysely osoittaa myös, että musiikkiharrastuneisuus ja -taidot ovat auttaneet vastaajia työnsaannissa:

”Olen saanut pikavauhtia vakituiset open paikat, musiikinosaajaa/soittajaa tarvitaan kipeästi.”

Musiikilliselle osaamiselle on todettu olevan suuri tarve, ja tästä voinee vetää johtopäätös, että kattavaa musiikillista koulutusta ”tarvitaan kipeästi” myös kasvatusalan ammattilaisia koulutettaessa.

4.3. Musiikkiin liittyvät käytänteet työpaikalla

Vaikka kyselyni mukaan peräti 26 %:lla vastaajista ei musiikin kuuntelun lisäksi ollut ennen varhaiskasvatuksen koulutuksen aloittamista minkäänlaista muuta musiikillista harrastuneisuutta, tästäkin huolimatta musiikki ja musiikkikasvatus koetaan päiväkodeissa tärkeäksi ja se on läsnä arjessa joka päivä jollakin tavalla. Musiikki liitetään erityisesti hetkiin ja erilaisiin siirtymiin (pukeminen, syöminen, leikit jne.). Musiikkia kuunnellaan paljon myös taustamusiikkina.

Musiikkituokioita pidetään päiväkodeissa vaihtelevasti: kun jossain koko päiväkodin yhteinen tuokio pidetään kerran kuussa, niin toisaalla sellainen järjestetään jopa kerran viikossa vieläpä vaihtelevin teemoin. Useimmin musiikkituokiot toteutetaan vain oman ryhmän sisällä pienellä porukalla. Musiikillisen (lisä)koulutuksen tarpeellisuus näkyi vastauksissa:

“Musiikkikasvatus riippuu pitkälti työntekijöiden henkilökohtaisesta osaamisesta. Ne työtiimit joissa on musiikkiin vihkiytyneitä ihmisiä, hyödyntävät musiikkia luonnollisesti monipuolisemmin työssään ja nämä henkilöt jakaavat osaamistaan mielellään myös muille. Muutoin musiikki jää helposti cd:n varaan.”

“Soittotaitoiset soittavat ja opettavat lapsille elävää musiikkia, spontaania musisointia (kuten keksiä tilanteessa laulu, rytmi tai loru), musiikin kuuntelua (tallenteelta tai livenä vierailevat artistit tai konsertit), suunnitellaan omaa musiikkia ja tansseja, musiikkia yhdistetään toimintaan kuten musiikkimaalaus, liike musiikin mukaan, rentoutuminen.”

Vastauksista nähdään, että varhaisiän musiikkikasvatuksen laadukkuus päiväkodeissa on siis riippuvainen musiikillisesti ammattitaitoisesta henkilökunnasta. Musisointia kuten soittamista ja laulamista on vaikeaa siirtää lapsille elämystenkään muodossa, jos ei osaa tai uskalla soittaa tai laulaa. On tärkeää, että musiikkikasvatusta muuta henkilöstöä paremmin hallitsevat jakavat osaamistaan myös muille. Tällä tavalla rikastetaan koko päiväkodin musiikkielämää.

Musiikkituokioilla useinmiten lauletaan, kuunnellaan musiikkia ja soitetaan erityisesti rytmisoittimia. Musiikkimaalaus, musiikkipiirtäminen, loruttelu ja musiikkiliikunta mainittiin myös vastauksissa:

“Meillä on todella paljon soittimia ja musiikki on yksi yksikkömme punaisista langoista. Meillä kuunnellaan, soitetaan, sävelletään, musiikkimaalataan, musiikkiliikutaan.”

Laadukkaat välineet ja niiden riittävä määrä niin liikunnassa, kädentaidoissa ja musiikissa takaavat hyvät lähtökohdat monipuoliseen opetukseen.

4.4. Varhaisiän musiikkikasvatuksen koulutuksen määrä ja laatu ammattiin valmistavassa koulutuksessa

Johdannossa toin esille näkemykseni, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten musiikkikoulutus olisi nykyisellään kirjavaa ja varsin pirstaloitunutta. Oppilaitoksesta ja koulutusohjelmasta riippuen sekä musiikkikoulutuksen määrä, kuin myös opetuksen laatu tuntuu vaihtelevan ja nämä seikat näkyivät vastauksissa selvästi.

Positiivisia kokemuksia musiikin koulutuksesta ammattiin valmistavassa koulutuksessa:

”Monipuolista musiikkikasvatusta hyvän opettajan johdolla koko opiskelun ajan. Lisäksi kitaransoitonopetusta kerran viikossa. Siis opettajat erittäin tasokkaita.”

“Meillä oli kandivaiheessa useampi kurssi musiikin opettamisesta sekä lisäksi soittotunteja. Minä opiskelin kitaransoiton ja se on ollut äärettömän merkittävä taito työurallani. Soittamalla kitaraa olen saanut hyvin luotua yhteyksiä lapsiin, joilla on ollut jotain erityisiä pulmia joko oppimisesta tai vuorovaikutuksessa.”

Varhaisiän musiikkikasvatusopetuksen hyvä laatu ammattiin valmistavassa koulutuksessa motivoi ja innostaa opiskelijaa oppimaan ja tämä heijastuu myöhemmin varmasti myös tulevassa työssä vähintäänkin siinä, kuinka musiikkikasvatukseen suhtautuu. Soittotaito

missä tahansa soittimessa on varhaiskasvatuksessakin rikkaus, jota ehdottomasti kannattaa työelämässä hyödyntää.

Negatiivisia kokemuksia musiikin koulutuksesta ammattiin valmistavassa koulutuksessa:

“Ei ollut työpajoja tms. vaan luennointipohjalta annettiin opetus.”

“Yksi musiikin kurssi, ihan onneton (laulettiin vain jotain tyyppillisiä lastenlauluja). Ilman omaa aktiivisuuttani ja harrastuneisuuttani olisin aika pihalla kaikesta musiikkikasvatuksesta.”

Ammattiin valmistavassa koulutuksessa varhaisiän musiikkikasvatuksesta vastuussa olevien opettajien on tärkeää ymmärtää, että esimerkiksi pelkällä (perinteisellä) luento-tyylisellä opetuksella ja vain lauluja laulattamalla sivuutetaan paljon olennaista. Opetuksen on oltava ajanmukaista ja monipuolista, kaikkia aisteja virittävää, liikunnallista, innostavaa ja kannustavaa. Tarvitaan ammattitaitoisia opettajia, enemmän musiikkikasvatuksen kursseja ja niihin lisätunteja.

4.5. Ammattiin valmistavassa koulutuksessa saadun musiikillisen koulutuksen hyödyntäminen työelämässä

Jonkin verran	35,8 %
Erittäin paljon	23,9 %
Paljon	19,4 %
Vähän	16,4 %
Ei ollenkaan	4,5 %

Yli 43 % vastaajista oli sitä mieltä, että he olivat saaneet ammattiin valmistavassa musiikkikoulutuksessa paljon tai erittäin paljon hyötyä kentälle. Ainoastaan 4,5 % vastaajista koki, etteivät he olleet saaneet minkäänlaista hyötyä työhönsä musiikkikoulutuksesta.

Positiivisia kokemuksia:

“Koulutuksesta oli apua miten käyttää musiikkia työssä ja sen käyttämisestä monipuolisesti.”

“Ensimmäisessä työpaikassa oli ihanaa, että oli jo paljon valmiita lauluja takataskussa jotka muistin ulkoa.”

Positiiviset kokemukset viestivät siitä, että varhaisiän musiikkikasvatuskoulutus vastaajien opiskelupaikoissa on toteutettu ammattitaitoisesti. Opetuksessa on huomioitu työelämän tarpeet ja varsinkin lapset.

Negatiivisia kokemuksia:

“Koulutus oli melko kaukana arjessa tehtävästä musiikkikasvatuksesta. Liian vaikeaa ja korkealentoista varsinkin musiikkia harrastamattomalle. Ehkä opin muutaman uuden laulun.”

“En koe saaneeni välineitä koulutuksestani musiikkikasvatukseen. Pitkästi uskon sen johtuneen kurssin vastuuopettajan pedagogisesta epätevyydestä.”

Ammattiin valmistavan musiikkikasvatuskoulutuksen tulee tarjota jokaiselle opiskelijalle konkreettisia eväitä työelämään, myös niille, jotka kokevat musiikkikasvatuksen vaikeaksi tai jopa pelottavaksi. Opetuksen tulee ottaa huomioon opiskelijoiden erilaiset musiikilliset lähtötasot ja persoonat, on yritettävä antaa jokaiselle jotain, vähintäänkin elämyksiä. Opettajien on oltava oman alansa ammattilaisia. Heidän on pidettävä ainakin välillä yhteyttä myös päiväkoteihin – kentän näkemyksiä on syytä kuunnella, jotta opetusta voidaan kehittää oikealla tavalla oikeaan suuntaan.

4.6. Ammattiin valmistavan musiikillisen koulutuksen kehittämistarpeet

Puolet kaikista vastaajista oli vahvasti sitä mieltä, että ammattiin valmistavaa musiikkikoulutusta pitäisi voimakkaasti lisätä:

“Olin tyytyväinen laatuun, mutta määrää voisi lisätä.”

“Musiikkikoulutusta pitäisi olla enemmän. Perusopintoihin kuuluvat opinnot taas eivät mielestäni kartuta omaa musiikillista osaamista tarpeeksi. Myös eri musiikkipedagogian suuntauksiin olisi ollut mielenkiintoista tutustua. Nyt jää liian paljon oman harrastuneisuuden varaan.”

Myös muita musiikillisen koulutuksen kehittämistarpeita tuli esille:

Enemmän itse työelämään suuntautuvia musiikillisia käytännön harjoitteita sekä vinkkejä.

Musiikin teoriaa vain sen verran, mikä on välttämätöntä:

“Enemmän käytännön vinkkejä koulutukseen! Varsinkin ei-musikaalisille varhaiskasvattajille korkea kynnys opettaa musiikkikasvatusta työssä!”

“Itsessään puolitoista vuotta kestänyt musiikkikasvatuksen opintojakso oli liian teoriapainoinen.”

Enemmän laulamisen, oman äänenkäytön sekä soittamisen perusteita musiikkikoulutukseen:

“Panostusta enemmän siihen opetukseen, miten lauletaan pienten lasten kanssa. Oppia omaan lauluun, jotta rohkenee alkaa laulamaan.”

“Kauheasti tungetaan cd-materiaalia joka tuutista, vähemmän perehdytään esim soittimiin lasten kanssa tehtävässä työssä. Tutustumista useampaan soittimeen. Yksinkertaisia säestysneuvoja.”

Uusia oppimateriaaleja musiikkikasvatukseen vanhojen lisäksi:

“Esim. uutta lastenmusiikkia on paljon, koulutuksen on hyvä tietää se ja pysyä perässä.”

Lisää yhteistyötä yliopistojen/korkeakoulujen ja työkentän välille sekä enemmän työpajatoimintaa yhteistyössä musiikkioppilaitosten kanssa. Samalla koko musiikkikasvatuksen koulutuksen parempaa päivittämistä nykyaikaan:

“Joskos jo ihan oikeesti päästäisiin 1970-luvun päivähoidosta 2010-luvun varhaiskasvatukseen? Musiikin ilo voisi olla keskeisimpiä asioita. Yhä korostetaan oikein ja väärin tekemistä, ei kokeilemistä, hassuttelua, liikkumista.... Lapsille annetaan rytmikapulat käteen ja sanotaan, että odota ja sitten luvan kanssa saa tehdä "vain oikein". Eli koulutuksessa tulisi miettiä tavoitteita, menetelmiä ja sisältöä ylipäänsä.”

4.7. Vastaajien kokemat musiikilliset lisäkoulutustarpeet nykyisessä kasvatusalan työssä

Soittimet ja niiden hyödyntäminen päiväkodin toiminnassa	38,2 %
Uudet musiikilliset vinkit, virikkeet ja ideat omaan työhön	34,3 %
Laulaminen, laulutekniikka, oman äänen käyttäminen, uusien laulujen opetteleminen	18,7 %
Musiikkiliikunta / -draama	5,9 %
Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen musiikkikasvatuksessa	2,9 %

Vastauksista voidaan päätellä, että työkentällä päiväkodeissa musiikillisen lisäkoulutuksen tarve on ilmeinen. Erityisesti kaivattiin soittokoulutusta, mutta myös henkistä tukea ja rohkaisua kaikessa musisoinnissa sekä sitä kautta soittamisen opettamisessa lapsille. Apua tarvitaan varhaisiän musiikkikasvatuksen pedagogiikkaan kaikilla tasoilla – vinkkejä, virikkeitä ja uusia ideoita.

Kokemuksia soittimista ja niiden hyödyntämisestä päiväkodin toiminnassa:

“Esim. pianon soiton koulutus, soittimet näkyville työpaikalla niin niitä tulisi käytettyä enemmän. Kaikki lisäkoulutus on plussaa ja tervetullutta.”

“Enemmän soittimia päiväkotiin. Jokaiseen ryhmään omansa.”

Laadukasta varhaisiän musiikkikasvatusta on hankalaa toteuttaa, jos päiväkodeissa ei ole riittävästi soittimia, ne ovat huonolaatuisia tai –kuntoisia, tai sitten muuten vaan lojuvat käyttämättöminä lukituissa kaapeissa (avain hukassa). Elämme kaikin puolin taloudellisesti hankalia aikoja, mutta jos päiväkodeilla on varaa ostaa esim. laadukkaita urheilu- ja askarteluvälineitä, on rahaa löydyttävä tasapuolisesti myös musiikkikasvatuksen tarpeisiin.

Päiväkodeissa tarvitaan uusia musiikillisia vinkkejä, virikkeitä ja ideoita omaan työhön:

“Kuinka antaa musiikkikasvatusta lapsille ilman omaa soittotaitoa?”

“Asennekasvatusta siihen, että kuka vaan voi tehdä ja kaikki osaa. Ei tarvita yhtä pianon soittajaa, joka suunnittelee ja tekee aikuisjohtoisesti kaiken ja aikuisten kanssa. Mitä musiikilla tavoitellaan varhaiskasvatuksessa? Se on kysymys, jota voisi pohtia.”

Ammattiin valmistavassa musiikkikasvatuskoulutuksessa asennekasvatusta on olennaista: kaikki voivat ja saavat musisoida, vaikka opiskelijoiden musiikilliset taustat ovatkin usein kovinkin erilaiset ja eri tasoilla. Kurssin opettajalla on suuri merkitys siinä, että myös musiikkiin negatiivisesti suhtautuvat saadaan mukaan innostamalla ja kannustamalla.

Halutaan koulutusta laulamissa, laulutekniikassa, oman äänen käyttämisessä, sekä uusien laulujen opettelemisessä:

“Millaiset laulut sopivat millekin ikätasolle? Miten suunnitella musiikkituokio? Näistä hyötyisi työyhteisömme.”

“Helposti tulee käytettyä samoja lauluja ja teemoja vuodet ympäri. Tätä materiaalipankkia olisi hyvä kartuttaa erilaisilla kursseilla tai työpajoilla. Myös, jos työpaikka voisi kustantaa paikallisen musiikkiopiston kautta esim laulutunteja opettajille.”

Vastaajat kokevat tarvitsevansa lisäkoulutusta esim. erilaisten työpajojen muodossa. Työnantajalle tämä tuo lisäkustannuksia, mutta jos esimerkiksi askartelukursseille pääsemistä rahoitetaan, tulee musiikkikasvatukseenkin tarjoamille kursseille halukkaiden päästä osallistumaan tasapuolisesti.

Kyselyn lopuksi vastaajat saivat halutessaan kuvailla unelmiensa lisäkoulutuksen musiikkikasvatuksen saralla (esim. työpaja, kurssi, koulutustuokio) tai kertoa jo toteutuneesta tarpeista vastaavasta musiikin lisäkoulutuksesta:

“Itse olen tyytyväinen, mutta olen huomannut, että musiikki on edelleen hyvin laulusalityyppistä monissa päivökodeissa - kynnys mus. kasvattamiseen on korkealla ja ns. taitavat ovat vastuussa. Kurseja, joissa rohkaistaan leikkimään musiikillisilla elementeillä. Rohkeutta laulamiseen. Paljon eri kulttuurien musiikkia.”

“Koulutus, jossa pääsimme itse laulamaan, leikkimään ja kokemaan musiikkia. Itse tehden ja kokien koulutuksen anti siirtyy helpommin myös käytäntöön työssä.”

“Monesti ajatellaan ettei olla tarpeeksi hyviä musiikissa ja se koetaan esteeksi myös työelämässä. Itselle musiikki on aina ollut olennainen osa elämää ja tulee työssäkin luontevasti päivittäin pikkuhetkissä / pieninä paloina. Toivoisin esim. koulutusta, joka rohkaisisi meitä lasten kanssa työskenteleviä huomaamaan, ettei tarvitse olla musiikillisesti "pro". Lapsille voi antaa elämyksiä / positiivisia kokemuksia vaikkei itse kokisikaan musiikkia täysin omaksi jutukseksi ---> tällaiseen ideoita!”

Vastauksissa toivottiin toiminnallisista lähtökohdista lähtevää koulutusta, joka olisi sisällöltään vaihtelevaa ja joka kasvattaisi itseluottamusta ja rohkaisisi kaikkia taustaan

katsomatta kokeilemaan erilaisia musiikillisia toimintatapoja ja käyttämään musiikkia monipuolisesti hyväkseen päiväkodin arjessa.

4.8. Tulosten yhteenveto

Olen erittäin tyytyväinen ja myös yllättynyt kyselyyni vastanneiden suureen lukumäärään. Kun siirsin kesän alussa kyselyä nettiin, ajattelin mielessäni, että parisenkymmentä vastausta olisi jo varsin hyvä saavutus. Saadut vastaukset (74kpl) antavat nyt paljon paremman näköalan tutkimuskysymyksiini ja parantavat luonnollisesti tutkielmani laatua.

Vastaajista yli 70%:lla oli kasvatustieteiden kandidaatin / maisterin tai lastentarhanopettajan tausta. Oletan, että hyvin monissa päiväkodeissa juuri em. ryhmillä on pääasiallinen vastuu varhaisiän musiikkikasvatuksen järjestämisestä musiikkituokioineen ja ehkäpä siksi vastaaminen koettiin tärkeäksi. Vastaajien valmistumisvuodet ammattiin vaihtelivat monipuolisesti. Esimerkiksi vuosina 2013-2015 – valmistuneilta tuli vastauksista yli 25%, mutta 1990-luvulla valmistuneet (23%) tulivat hyvänä kakkosena.

Havaintojeni mukaan oppilaitoksesta ja koulutusohjelmasta riippuen sekä musiikkikoulutuksen määrä, kuin myös opetuksen laatu tuntuvat vaihtelevan ja nämä seikat näkyivät vastauksissa. Yli 43 % vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että he kokivat saaneensa ammattiin valmistavassa musiikkikoulutuksessa paljon tai erittäin paljon hyötyä kentälle. Ainoastaan 4,5 % vastaajista koki, etteivät he olleet saaneet minkäänlaista hyötyä työhönsä musiikkikoulutuksesta.

Vaikka kyselyni mukaan peräti 26 %:lla vastaajista ei musiikin kuuntelun lisäksi ollut ennen varhaiskasvatuksen koulutuksen aloittamista minkäänlaista muuta musiikillista harrastuneisuutta, tästäkin huolimatta musiikki ja musiikkikasvatus koetaan päiväkodeissa tärkeäksi ja se on läsnä arjessa joka päivä jollakin tavalla. Musiikki liitetään erityisesti aktiiviseen toimintaan kuten musiikkiliikuntaan, mutta myös rauhoittumisen ja rentoutumisen hetkiin ja erilaisiin siirtymiin (pukeminen, syöminen, leikit jne.). Musiikkia kuunnellaan paljon myös taustamusiikkina.

Päiväkodin työntekijän ennen koulutusta tapahtunut oma soitto- ja/tai lauluharrastus auttaa parantamaan hoidon ja opetuksen laatua: musiikkikasvatusta paremmin hallitsevat saavat päiväkodin perusarjessa monipuolisia lisätyökaluja erilaisiin arjen tilanteisiin, esimerkiksi lapsen eroahdistukseen. Kaikki ne vastaajat, joilla oli jo ennen heidän kasvatusalan koulutuksensa alkua musiikkiharrastuneisuutta (muutakin kuin musiikin kuuntelua) kertoivat, että tämä on auttanut merkittävästi nykyisessä työssä: musiikkikasvatuksen suunnittelu ja toteuttaminen on ollut tällä ryhmällä helpompaa. Jotkut vastaajat ilmoittivat, että musiikkiharrastuneisuus ja -taidot ovat auttaneet myös työsaannissa.

Musiikkituokioita pidetään päiväkodeissa vaihtelevasti. Kun jossain koko päiväkodin yhteinen tuokio pidetään kerran kuussa, niin toisaalla sellainen järjestetään jopa kerran viikossa vieläpä vaihtelevin teemoin. Useimmin musiikkituokiot toteutetaan vain oman ryhmän sisällä pienellä porukalla. Musiikkituokioilla useinmiten lauletaan, kuunnellaan musiikkia ja soitetaan erityisesti rytmisoittimia. Musiikillisen (lisä)koulutuksen toiveet ja tarpeellisuus näkyivät vastauksissa selvästi. Puolet kaikista vastaajista oli vahvasti sitä mieltä, että ammattiin valmistavaa musiikkikoulutusta pitäisi voimakkaasti lisätä.

Itse koulutukseen haluttaisiin enemmän työelämään suuntautuvia musiikillisiä käytännön harjoitteita sekä vinkkejä. Musiikin teoriaa ja luentotyypistä opetusta ei suosita, kuin ainoastaan sen verran, mikä on välttämätöntä esimerkiksi nuottien opetteluun. Monissa vastauksissa mainittiinkin saman suuntaisesti, että kun vaikkapa kykenee soittamaan edes vähän nuoteista pianolla melodiaa, uusienkin laulujen opetteleminen nopeutuu ja kynnys esimerkiksi musiikkituokioden toteuttamiseen pienenee. Vastaajat toivovat lisää yhteistyötä yliopistojen/korkeakoulujen ja työkentän välille sekä enemmän työpajatoimintaa yhteistyössä musiikkioppilaitosten kanssa.

Kyselyn perusteella päiväkotien työntekijät kaipaavat myös musiikillista lisäkoulutusta kipeästi. Erityisesti halutaan soittokoulutusta (yli 38 % vastaajista), mutta myös henkistä tukea ja rohkaisua kaikessa musisoinnissa sekä sitä kautta soittamisen opettamisessa lapsille. Vastaajat kokevat tarvitsevansa ja haluavansa apua varhaisiän musiikkikasvatuksen pedagogiikkaan monipuolisesti: he toivovat vinkkejä, virikkeitä ja uusia ideoita musiikkialan ammattilaisten taholta, mutta ovat halukkaita kehittämään osaamistaan myös yhteistoiminnallisesti kollegoiden kesken.

5. POHDINTA

Tämä tutkielma kartoittaa päiväkodissa työskentelevien kasvatustalon ammattilaisten musiikkikasvatuksellista koulutustaustaa, sen hyödyntämistä omassa ammatissa ja mahdollisia lisäkoulutustarpeita neliosaisen kyselyn avulla. Kyselyyn vastasi eniten vuosina 2013-2015 valmistuneita (25,7 %) sekä 1990-luvulla valmistuneita (23,0 %) kasvatustalon ammattilaisia, joten otanta oli varsin monipuolinen ja se antaa hyvän kuvan varhaisiän musiikkikasvatuksen tilasta tällä hetkellä sekä ammattikoulutuksessa että työpaikoilla päiväkodeissa.

Sain tekemääni kyselyyn yhteensä 74 vastausta ja koen saamieni tulosten olevan suhteellisen luotettavia, koska vastaajamäärä yllätti itsenikin. Muotoilin kysymykset huolellisesti ja pyrin tekemään niistä mahdollisimman neutraaleja, jotta en tietyillä sanamuodoilla johdattelisi vastaajaa liikaa oman mielipiteeni suuntaan. Vastaajat kokivat tutkielmani aiheen selvästikin tärkeäksi, koska vastauksiin oli paneuduttu huolellisesti ja niihin oli käytetty aikaa. Vaikka kyselyssä olikin ensimmäisellä sivulla esitietokysymyksiä, kaikki vastaukset on käsitelty täysin nimettöminä eikä niistä voi millään tavalla saada selville kuka vastasi ja miten.

Kyselyn perusteella lastentarhanopettajien ja päivähoitajien musiikillisella osaamisella ei ole suoranaista vaikutusta varhaisiän musiikkikasvatuksen arvostukseen päiväkodeissa. Suuri osa vastaajista koki musiikkikasvatuksen tärkeänä riippumatta siitä, ovatko he harrastaneet itse musiikkia ennen koulutusta. Harju (1998) toteaa samaan suuntaan omassa kandidaatintyössään, että "päiväkotien musiikkikasvatus nähdään hyvin tärkeänä osa-alueena etenkin oppimis-, kehittymis- ja vuorovaikutustilanteena, jonka vaikutusalueena on lapsen koko persoonallisuus." Voi tietysti olla myös, että kyselyni houkutteli sellaisia henkilöitä vastamaan, jotka jo lähtökohtaisesti ovat kiinnostuneita ja arvostavat musiikkikasvatusta. Tästäkin huolimatta kyselyn ja sen herättämän kiinnostuksen perusteella voi todeta, että varhaisiän musiikkikasvatusta arvostetaan korkealle ja sitä ollaan kiinnostuneita kehittämään.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen koulutuksen määrällä ja laadulla koetaan olevan suuri merkitys päiväkotien musiikkikasvatukseen laatuun. Puolet kaikista vastaajista totesivat, että ammattiin valmistavaa musiikkikoulutusta pitäisi alan oppilaitoksissa voimakkaasti lisätä. Resurssien niuketessa musiikkikasvatuksen määrää kuitenkin entisestään vähennetään eri koulutusohjelmissa. Tämän tutkielman tulosten perusteella musiikkikasvatuksen resurssien leikkaaminen ei palvele varhaiskasvatuksen ammattilaisten työelämän tarpeita.

Lisäresurssien suuntaaminen musiikkikasvatukseen olisi perusteltua senkin vuoksi, että yli 43 % vastaajista kertoi saaneensa ammattiin valmistavassa musiikkikoulutuksessa paljon tai erittäin paljon hyötyä kentälle. Ainoastaan 4,5 % vastaajista ilmoitti, etteivät he olleet saaneet minkäänlaista hyötyä työhönsä musiikkikoulutuksesta. Jotkut heistä eivät olleet saaneet ollenkaan koulutusta ja jotkut taas kokivat koulutuksensa syytä tai toisesta puutteelliseksi. Musiikkikasvatuksen laatu on syytä ottaa tarkastelun kohteeksi, vaikkakaan laatua ei koettu laajasti ongelmaksi. Siinä mielessä tilanne tuntuu olevan kyselyn perusteella koulutuksen suhteen hyvä.

Kysely toi esille, että päiväkodin ammattilaiset toivovat ammattikoulutukselta erityisesti varsinaiseen työelämään suuntautuvia konkreettisia käytännön harjoitteita sekä vinkkejä varhaisiän musiikkikasvatukseen. Kyselyn perusteella päiväkotien työntekijät kaipaavat myös musiikillista lisäkoulutusta kipeästi. Tämän tutkielman tuloksia voi potentiaalisesti hyödyntää varhaisiän musiikkikasvatuksen suunnittelussa eri oppilaitoksissa. Tätä tutkimusta täydentäviä mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita voisivat olla musiikkikasvatuksen käytännötoteutuksen tarkastelu päiväkodeissa tai varhaisiän musiikkikasvatuksen lisäkoulutustarpeiden kartoittaminen tarkemmin etnografisia menetelmiä käyttäen.

LÄHDEKIRJALLISUUS

Aaltola, J. & Valli, R. (2007). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

American Psychological Association. (2013). Publication manual of the American Psychological Association (6. Painos). Washington, DC: Author.

Chen-Hafteck, L. (1996). Music and language development in early childhood: Integrating past research in the two domains. *Early child development and care* (Volume 130, 1997 – issue 1). Lainattu 21.8.2016, saatavilla:

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0300443971300109>)

Ehrlin, A. & Gustavsson, H. (2015). The importance of music in preschool education. *Australian Journal of Teacher Education*, 40(7). Lainattu 19.8.2016, saatavilla:

<http://ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=2598&context=ajte>

Harju, S. (1998). 0-6 -vuotiaiden lasten musiikkikasvatus Rovaniemen kaupungin päiväkodeissa. Kandidaatintyö. Oulun yliopisto, Oulu.

Hurjala, E. & Turja, L. (2011). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Järvinen, P. & Järvinen, A. (2000). Tutkimustyön metodeista. Tampereen yliopisto: Juvenes-Print.

Kananen, J. (2014). Etnografinen tutkimus, miten kirjoitan etnografisen opinnäytetyön? Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kasvatustieteiden kandidaatin tutkinto, opintojen rakennekaavio 2015-2016. Oulun yliopisto. Lainattu 17.6.2016, saatavilla: http://www oulu.fi/sites/default/files/ects-files/Opintojen%20rakennekaavio%202016-2017%20varhaiskasvatus%20kk_0.pdf

Kasvatustieteen kandidaatin tutkinto 180 op 2016-17, tutkintorakenne. Helsingin yliopisto. Viitattu 20.6.2016, saatavilla:

https://weboodi.helsinki.fi/hy/jsp/opeopas/jsp/opastutkrakkats.jsf?Kieli=1&MD5avain=&v_l_tila=5&Opas=5093&Org=1000003023&alusta=1&esikatselu=0

Kysely- ja haastattelumenetelmät. (2016). Tampereen teknillinen yliopisto, liikenteen tutkimuskeskus Verne. Lainattu 23.6.2016, saatavilla:

<https://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/kysely-ja-haastattelumenetelmat/>

Levo, M. (2014). Musiikkikasvatus musiikkipäiväkodissa. Pohdintoja omasta musiikkipäiväkodista. Pro gradu -tutkielma. Lahden ammattikorkeakoulu, Lahti.

Mansikkakorpi, H. (2009). Taideintegraatio varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Taideintegraation tarkastelua ”Taidemuskari” -opetuskokeilun kautta. Pro Gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. Lainattu 19.9.2016, saatavilla:

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22206/URN_NBN_fi_jyu-200910133975.pdf?sequen

Marjanen, K. (2005). Musiikkileikkikoulunopettaja, varhaismusiikkikasvatuksen ekspertti. Työelämä haasteena koulutukselle. Esimerkkitapauksena Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Musiikkikasvatuksen lisensiaatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Marjanen, K. (2009). Musiikkisuunnittelu varhaisiän musiikinopetuksen näkökulmasta. Teoksessa Louhivuori, J. Paananen, P. Väkevä, L. (toim.). *Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Vaasa: Suomen Musiikkikasvatusseura - FISME.

Mäkelä, S. (2011). Musiikkia keksimässä ja musiikkikasvatusta kehittämässä. Musiikillinen keksintä lastentarhanopettajan pedagogisena toimintana. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, Oulu.

Ruokonen, I. (2009). Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L., *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä* (pp. 22-29). Helsinki: Yliopistopaino Oy

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 luonnos. Lainattu 15.8.2016, saatavilla:

http://www.oph.fi/download/177856_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016_LUO_NNOS.pdf

Valli, R. (2001). Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITE 1. Kyselylomake lastentarhanopettajille ja lastenhoitajille musiikkikasvatuksen koulutuksesta ja tehtävistä

KYSELY LASTENTARHANOPETTAJILLE JA LASTENHOITAJILLE MUSIIKKIKASVATUKSEN KOULUTUKSESTA JA TEHTÄVISTÄ

Tämä kysely on osa Oulun yliopiston Kasvatustieteen tiedekunnan varhaiskasvatuksen tutkinto-ohjelmassa tehtävää kandidaatin tutkielmaa. Tutkimus pyrkii selvittämään varhaisiän musiikkikasvatuksen nykytilaa ja sen mahdollisia kehittämistarpeita lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan ammattiin valmistavissa koulutuksissa. Kyselyssä on taustatietoja koskevan osion lisäksi neljä osaa, joiden avulla kartoitetaan vastaajan harrastuneisuutta, koulutusta ja nykyisiä työtehtäviä sekä koulutustoiveita varhaisiän musiikkikasvatuksen saralla. Vastaamalla kyselyyn hyväksyt vastautesi käytön tähän kandidaatin tutkielmaan. Vastaukset käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti tutkimustyön eettisiä linjauksia noudattaen. Tutkimusta koskeviin kysymyksiin vastaavat tutkimuksen tekijä Petri Siromaa (petri.siromaa@student.oulu.fi) ja tutkimuksen ohjaaja yliopistonlehtori Taina Kyrönlampi (taina.kyronlampi@oulu.fi).

VASTAAJAN TAUSTATIETOJA

Olen koulutukseltani:

Lähihoitaja	<input type="checkbox"/>
Sosionomi	<input type="checkbox"/>
Kasvatustieteen kandidaatti/maisteri	<input type="checkbox"/>
Muu, Mikä? _____	<input type="checkbox"/>

Oppilaitos, josta valmistuin: _____

Valmistumisvuoteni: _____

OSA 1 HARRASTUNEISUUTESI MUSIIKIN SARALLA ENNEN KOULUTUSTASI

Kuvaile musiikkiharrastuneisuuttasi ennen ammattiin valmistavaa koulutustasi.

Jos olet harrastanut musiikkia, minkälaista hyötyä siitä on ollut nykyisessä ammatissasi?

OSA 2 MUSIIKKIKASVATUSKÄYTÄNTEET NYKYISESSÄ TYÖSSÄSI

Minkälaisia musiikkiin liittyviä käytänteitä työpaikallasi on (esim. musiikin kuuntelu, laulu, soitto, musiikkiliikunta)?

OSA 3 VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUS AMMATTIIN VALMISTAVASSA KOULUTUKSESSASI

Minkälaista musiikillista koulutusta sait ammattiin valmistavassa koulutuksessasi (kurseja, työpajoja)?

Miten olet voinut hyödyntää saamaasi musiikillista koulutusta työelämässä?

Miten kehittäisit saamaasi musiikillista koulutusta musiikkikasvatuksen saralla, jotta se vastaisi paremmin nykyisiä työelämän tarpeita?

OSA 4 MAHDOLLISET MUSIIKILLISET LISÄKOULUTUSTARPEET TYÖSSÄSI TÄLLÄ HETKELLÄ

Minkälaisesta musiikillisesta lisäkoulutuksesta tai -resursseista katsoisit olevan hyötyä nykyisessä työssäsi?

Kuvaile unelmiesi lisäkoulutus musiikkikasvatuksen saralla tai kerro jo toteutuneesta tarpeitasi vastaavasta lisäkoulutuksesta (esim. työpaja, kurssi, koulutustuokio).

Kiitos vastauksistasi!